ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות הכא במאי עסקינן בחיטי דיקא נמי דקתני כל שהוא ש"מ ת"ש (א)אילן מקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר הגדל בחיוב חייב הגדל בפטור פטור ע"כ לא פליגי אלא דמר סבר יש ברירה ומר סבר אין ברירה אבל גדל בפטור דברי הכל פטור (א) הכא במאי עסקינן דמפסיק צונמא אי הכי מאי טעמיה דרבי דהדרי ערבי (ב) ובמאי קא מיפלגי מר סבר אוירא מבלבל ומר סבר האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ושש עשרה אמה ותו לא והא תנן מרחיקין את האילן מן הבור כ"ה אמה אמר אביי מיזל טובא אזלי אכחושי לא מכחשי אלא עד שש עשרה אמה טפי לא מכחשי כי אתא רב דימי אמר בעא מיניה ריש לקיש מרבי יוחנן אילן הסמוך למיצר בתוך י"ו אמה מהו אמר ליה גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אחד אילן הסמוך למיצר ואחד אילן הנוטה מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ: **מתני'** אילן שהוא נוטה לשדה חבירו קוצץ מלא המרדע על גבי המחרישה ובחרוב ובשקמה כנגד המשקולת בית השלחין כל האילן כנגד המשקולת אבא שאול אומר כל אילן סרק כנגד המשקולת: **גמ'** איבעיא להו אבא שאול ארישא קאי או אסיפא קאי תא שמע דתניא בית השלחין אבא שאול אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני שהצל רע לבית השלחין שמע מינה ארישא קאי שמע מינה אמר רב אשי מתניתין נמי דיקא דקתני כל אילן סרק אי אמרת בשלמא ארישא קאי היינו דקתני כל אילן אלא אי אמרת אסיפא קאי אילן סרק מיבעי ליה אלא לאו שמע מינה ארישא קאי שמע מינה: **מתני'** אילן שהוא נוטה לרה"ר קוצץ כדי שיהא גמל עובר ורוכבו רבי יהודה אומר גמל טעון פשתן או חבילי זמורות רבי שמעון אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה: **גמ'** מאן תנא דבנזקין בתר אומדנא דהשתא אזלינן אמר ר"ל במחלוקת שנויה ורבי אליעזר היא דתנן אין עושין חלל תחת רשות הרבים בורות שיחין ומערות רבי אליעזר מתיר בכדי שתהא עגלה מהלכת וטעונה אבנים רבי יוחנן אמר אפילו תימא רבנן התם זימנין דמפחית ולאו אדעתיה אבל הכא קמא קמא קא קייץ ליה: ר' יהודה אומר גמל טעון פשתן או חבילי זמורות: איבעיא להו שיעורא דרבי יהודה נפיש או דלמא שיעורא דרבנן נפיש פשיטא דשיעורא דרבנן נפיש דאי ס"ד שיעורא דרבי יהודה נפיש רבנן בשיעורא דרבי יהודה היכי עבדי ואלא מאי שיעורא דרבנן נפיש רבי יהודה בשיעורא דרבנן מאי עביד אפשר דגחין וחליף תותיה: רבי שמעון אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני הטומאה: תנא מפני אהל הטומאה פשיטא מפני הטומאה תנן אי ממתניתין הוה אמינא דלמא מייתי עורב טומאה ושדי התם (ג) וסגיא בדחלולי בעלמא קא משמע לן:

הדרן עלך לא יחפור

ונקנין עמה נכסים שאין להם אחריות. דתנן בקדושין (דף כו.) נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף בשטר ובחזקה שהמטלטלין אין נקנין אלא במשיכה וקרקע נקנה בכסף ואם מכר לו קרקע ומטלטלין יחד כיון שנתן דמי הקרקע או מסר לו שטר מכירת קרקע או החזיק בקרקע מדעת מוכר נקנו המטלטלין בלא משיכה. קתני מיהא קרקע כל שהוא חייב בביכורים וקס"ד ביכורי אילן קאמר: **הכא במאי עסקינן בחטין.** שכל ז' המינים חייבים בביכורים: **מעורבין זה בזה.** שאין סומכין על הברירה לחלקו לחצאים ולומר שלצד הארץ חייבין ושלצד החוץ פטורין: **אבל דכ"ע הגדל בפטור פטור.** שאם היו כל שרשיו בחו"ל פטור ואפילו עומד האילן בתוך שש עשרה אמה לארץ ולא אמרינן מן הארץ ינק: **דמפסיק צונמא.** באמצע שרשים שאין שני צדדין יכולין לינק זה מזה: **דהדרי וערבי.** האילן נעשה אחד למעלה בעביו: **אוירא מבלבל.** אע"פ שבתוך הקרקע (ד) כשני אילנות הואיל ולמעלה באויר העולם נעשה אחד מתערבין יונקותיו: **כ"ה אמה.** קשה לעולא דאמר [כו:] י"ו אמה ותו לא: **אכחושי לא מכחשי.** בשדה חבירו אלא עד שיתפרי הלכך טפי מהכי לאו גזלן הוא: **הנוטה.** נופו לתוך שדה של חבירו: **שעל מנת כן הנחיל יהושע.** התנה עמהם שלא יקפידו על כך: **מתני'** (ז) **מרדע.** מלמד בקר: **קוצץ.** הענפים עד גובה מלא מרדע שלא יעכבוהו מלהוליך מחרשתו שם: **החרוב והשקמה.** שצילם מרובה וקשה לשדה: **כנגד המשקולת.** כל מה שנוטה לתוך שדהו: **משקולת.** חוט (ה) האמרכולין שבונין חומה ותולין בה משקולת של אבר: **ואם בית השלחין היא כל האילן.** אפי' אינו חרוב ושקמה קוצץ כנגד המשקולת שהצל רע לבית השלחין: **אבא שאול אומר כו'.** בגמ' מפרש אהייא קאי: **גמ' ארישא קאי.** דקאמר ת"ק קוצץ מלא מרדע ואפי' אילן סרק חוץ מחרוב ושקמה ואמר ליה אבא שאול כל אילן סרק נמי כנגד המשקולת: **או אסיפא קאי.** דקאמר ת"ק (ו) כל האילן כנגד המשקולת ואפילו אילן העושה פירות ואמר ליה אבא שאול כל אילן סרק הוא דכנגד המשקולת אבל אילן העושה פירות נמי מלא מרדע ותו לא: **כל האילן.** כל האילנות: **אי אמרת בשלמא ארישא קאי.** ולטפויי אתא (ל)[מחרוב ושקמה דקאמר ת"ק] היינו דקאמר כל: **אלא אי אמרת אסיפא קאי.** מאי כל הא לגרועי אתא: **מתני' אילן הנוטה לרשות הרבים קוצץ.** מן הענפים התחתונות כדי שיהא גמל עובר תחת העליונות: **מפני הטומאה.** מפרש בגמ': **גמ' בתר [אומדנא] דהשתא אזלינן.** דקתני קוצץ מן הענפים כדי שיהא גמל עובר ורוכבו והרי חוזרין וגדלים לאחר זמן: **כדי שתהא עגלה מהלכת.** אם תקרתה חזקה כל כך מותר ואע"ג שסופה שתתליע ותפחת: **קמא קמא קייץ ליה.** כל ענף וענף שיקדים ויצמיח יקצצנו: **כשיעורא דרבי יהודה מאי עבדי ליה.** כשיהא גמל טעון פשתן היאך יעבור: **מפני אהל הטומאה.** שמא יפול כזית מת אצל האילן והרי הענפים (ז) ארוכים מאהילין עליו ועל עוברי הדרכים ומביאים עליהם את הטומאה: **ושדי התם.** על האילן ומתוך שענפיו רכים הטומאה עומדת שם ואינה נופלת לארץ ובני אדם עוברים תחתיה ואי לא חיישינן אלא להכי בדחלולי בעלמא סגי ליה לקוץ אחד אחד מבינתים כדי להרחיק אויר ביניהם ולא תעמוד שם טומאה: **קמ"ל.** מתניתא דאפילו לא נותר בו אלא ענף אחד מזיק הוא את הרבים: **הדרן עלך לא יחפור**

בחטה. וא"ת והא חטה יניקתה ג' טפחים כדמוכח בשבת פרק אמר ר"ע בשמעתין דערוגה (דף פה.) ואין לומר דכל שהוא דהכא לאו דוקא דהא בפ"ק דקדושין (דף ט.) קא מייתי לה בשמעתא דאי בעי לגוררן בה או לאו וקאמר כל שהוא למאי חזי ומשני כגון שנטען בה מחט וקאמר איכפל תנא לאשמועינן מחט מי לא עסקינן דתלי ביה מרגניתא משמע דכל שהוא דוקא וי"ל דנהי דיניקתה ג' מ"מ עיקר יניקתה אינו אלא כנגדה ואילן נמי יניקתו כ"ה אפ"ה עיקר יניקתו י"ו (ט): **ואחד אילן הנוטה מביא וקורא.** בפרק המקבל (ב"מ דף קז. ושם) פליגי רב ושמואל באילן הנוטה על המיצר רב אמר הנוטה לכאן לכאן והנוטה לכאן לכאן ושמואל אמר חולקין ופירש בקונט' התם דבנטיית שרשים איירי ולפיכך שמעתין דהכא כרב דאזיל בתר שרשין ורשב"א פירש שם בענין אחר: **שעל מנת כן הנחיל יהושע וכו'.** במרובה (ב"ק דף פב.) פריך אמאי לא חשיב לה בהדי עשרה תנאין של יהושע ומשני לה: **בדחלולי סגי.** פי' ר"ת דחלולי לשון יראה שעושים צורות של עץ ונראין כבני אדם ואין העוף רשאי לישאר שם קמ"ל דאע"פ שברח העוף פעמים שמשליך שם בשר המת שמביא בפיו ונשאר שם בענף הלכך אין לו תקנה אלא בקלילת ענפים כולם (ח):

הדרן עלך לא יחפור

עין משפט נר מצוה

קז א מיי' פ"ג מהל' מכירה הל' ח טוש"ע ח"מ סי' רכ סעיף ז:

קח ב מיי' פ"א מהל' תרומות הל' כד:

קט ג מיי' פ"ב מהל' ביכורים הל' יא:

קי ד ה מיי' פ"י מהל' שכנים הל' ח סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' קנה סעיף כו:

קיא ו מיי' פי"ג מהל' נזקי ממון הל' כו סמג עשין סח טור ש"ע ח"מ סי' תח סעיף ד:

רבינו גרשום

בחטה. דרוע בתוכו וממנה מביא בכורים דלא אזלי שרשין כלום וליכא למימר דקא ינקי ממצר אחר: דיקא נמי. דבחטה עסקי' דקתני קרקע כל שהוא דאי באילן עסקינן לא סגיא בקרקע כל שהוא כלל ש"מ: אילן הנטוע על (שפת) [ספר] של ארץ ישראל מקצתו נוטה בארץ ומקצתו נוטה בחו"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה דאותו הנוטה בארץ הוה ליה טבל ואותו הנוטה בחו"ל הוה ליה חולין ולאו בר עישורי נינהו ולהכי טבל וחולין מעורבין זה בזה ואסורין רשב"ג סבר (א) מש"ה אמר הגדל בחיוב חייב משום דיש ברירה דיכול לברור איזה ענף נוטה בחו"ל ואיזה בארץ ורבי סבר אין ברירה כש"ה טבל וחולין מעורבין זה בזה ואסור אבל גדל בחיוב דכולה אילן הוה בא"י אע"ג דאזלי שרשין בחו"ל וקא ינקי מחו"ל דברי הכל חייב דשרשין עיקרו בתר נופו וקשיא לעולא: דמפסיק צונמא. דלא קאזלי שרשין כלל בחוצה לארץ מפני הצונמא דמפסיק מש"ה דברי הכל חייב אבל אי לא מפסיק צונמא פטור מפני השרשין דקא ינקי מחוץ לארץ: אי הכי. דמפסיק צונמא בהא לימא רבי טבל וחולין מעורבין זה בזה (ב) דאותו הנוטה בארץ הוי ליה טבל ואותו הנוטה בחו"ל הוי ליה חולין ולאו בר עישורי אינן (והא גדל כולו בארץ) ומשני דהדרי ערבי נופין ולמעלה מקצתן בארץ ומקצתן בחו"ל ורבי סבר אויר ארץ ואויר חו"ל מבלבלין ולהכי טבל וחולין מעורבין זה בזה: מרחיקין את האילן ט"ז אמה ותו לא ורמינהו וכו'. מינק ינקי עד ט"ז אמה ואין מביא ממנו בכורים. (ג) ור' יוחנן ס"ל כעולא אחד אילן הסמוך למצר חבירו וא' אילן הנוטה לתוך של חבירו מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ שזה חופר בתוך שלו וזה נוטע בתוך שלו: **פיסקא** קוצץ מלא מרדע על גבי המחרישה. שכשהוא עובר על גבי המחרישה והמרדע על כתיפו כל אותן הענפים שמעכבין לו קוצצין אותן שכנגד המחרישה: בחרוב ובשקמה. דאיכא תרתי לריעותא חדא דענפיו מרובים ומזיק לשדה ואין (שוין) פירותיהן חשובין: קוצץ כולו כנגד המשקולת. כל הענפים הנוטים לשדהו וקוצץ מלמטה ועד למעלה כעין שיכול להוריד מלמעלה מן האילן ועד למטה קו המשקולת והולך שוה שאין שם עיכוב ענף: ואם בית השלחין היא. השדה דצריך לה מטר כל שעה להשקותה והצל רע לה קוצץ כל האילן בין עושה פרי בין אינו עושה כנגד המשקולת: אבא שאול אומר כל אילן סרק שאין בו פרי קוצץ כנגד המשקולת: איבעא להו. הא דקתני אבא שאול כל אילן סרק כנגד המשקולת ארישא דמתני' קאי דקתני בחרוב ובשקמה כנגד המשקולת ואמר אבא שאול כל אילן סרק קוצץ כנגד המשקולת ולא חרוב ושקמה משום דקא טעני פירות כל שהוא או אסיפא קאי דקתני בית השלחין כל האילן כנגד המשקולת בין אילן סרק ובין אילן פירות ואתא אבא שאול למימר כל אילן סרק כנגד המשקולת אפי' חרוב ושקמה דרמי לאילן סרק משום דאיכא תרתי לריעותא אבל אילן פרי אינו קוצץ כל עיקר אפי' בבי' השלחין: ת"ש אבא שאול אומר כל האילן כנגד המשקולת מפני שהצל רע לבית השלחין דמזיקי ענפיו שאין יכול המטר לירד מש"ה קוצץ ש"מ הא דקתני במתני' כל אילן סרק כנגד המשקולת ארישא קאי דאתי לאפוקי חרוב ושקמה דאינו קוצץ משום דקא טעין פירא: אי אמרת בשלמא ארישא קאי היינו דקתני כל אילן סרק ולא חרוב ושקמה אלא אי אמרת אסיפא קאי וקאמר אילן סרק קוצץ ולא אילן פירות א"כ ל"ל למיתני כל אילן סרק מיבעי ליה למיתני (הכי) אבא שאול אומר אילן סרק כנגד המשקולת ולא כל האילן שעושה פרי אלא ש"מ מדקתני כל אילן סרק ארישא קאי ולחומרא דאתו לאפוקי חרוב ושקמה דאינו קוצץ דהיינו חומרא: **פיסקא** אילן הנוטה (לשדה חבירו) [לרשות הרבים] כו'. מאן תנא דלהיכא דאיכא נזק בתר אומדנא דהשתא אזלינן בתר נזק דשכיח ולא בתר נזק דעתיד למיתי: אמר ר"ל מחלוקת שנויה. במתני' אילן הנוטה ברה"ר קוצץ כדי שיהא הגמל עובר ברוכבו דאזלינן בתר היזק דהשתא ולא בתר דעתיד למיתי דאי אזלינן בתר העתיד מכל וכל צריך לקצצו דדלמא מגדלו וקא מזיק לרבים. ואליבא דר"א דאמר כדי שתהא עגלה מהלכת עליה וטעונה אבנים כלומר שתהא התקרה תקיפה כדי שתהא יכולה לסבול עגלה טעונה אבנים אלמא דבנזקין אזלינן בתר אומדנא דהשתא ולא חיישינן דלמא היום או מחר מרקבת התקרה ונפלי בגווה אינשי דאזלי עלה. דזימנין דמפחית ולאו אדעתיה דלא מצי חזי ליה להכי קאמר אין עושין חלל. אבל הכא באילן דמתני' קמא קמא דמגדיל ומזיק הוי ליה וקוצץ ליה ולא צריך למיקציה קודם לכן: שיעור דרבנן נפיש. דמחייבי לקוץ כפי שיהא גמל ורוכבו עובר דאי שיעור דר' יהודה נפיש רבנן דלא בעו אלא שיעור גמל ורוכבו אותו שיעור דר' יהודה דנפיש היכי מצי עבר תותיה אלא ש"מ דרבנן נפיש ור' יהודה שיעור דרבנן דנפיש מאי עביד ליה. ומשני לעולם שיעור דרבנן נפיש ודקא קשיא לך ר' יהודה שיעור דרבנן מאי עביד ליה אפשר דנחין הרוכב מעל גמלו וחליף תותי אילן משא"כ בזמורות: מפני אהל טומאה. דזימנין דחליף להתם מת תחת האילן וקא מאהיל עליה האילן וחליף כהן או מי שאוכל חולין בטהרה וקאי ליה באהל המת מש"ה קוצץ: פשיטא מפני טומאה תנן ומאי קא מוסיף תוספתא ומשני [דשפיר] מוסיף דאי ממתני' דאמר מפני טומאה אמינא היינו מפני טומאה דקתני זימנין דשדי עורב טומאה דמת להתם על גבי האילן ולא קא נפל לארעא ומש"ה צריך לקצרן שלא יניח שם הטומאה על גבן (למד"א) ואין צריך לקצרן האילן כנגד המשקולת אלא בדחלולי בעלמא סגי. כלומר שיקצרן סביב הענפים ויקלוש אותם כדי שיהא חלול באויר כדי שלא יהא בכל האילן מקום עבה שיכול לעכב עליו הטומאה וכשתפול לארץ שלא תהא כנגדה על גבה שום סכך ובכך סגי קמ"ל תוספתא מפני אהל טומאה דזימנין שישאו תחתיו וקא מאהיל מש"ה קוצץ הכל כנגד המשקולת: **הדרן עלך לא יחפור**

מסורת הש"ס

א) גיטין כב., ב) נדרים נח:, ג) [עירובין לו: וש"נ], ד) [לעיל כה:], ה) ב"ק פב., ו) [לקמן סב:], ז) [פי' כשיבא לחרוש וחריש המרדע להכות הבהמה שחורש בה לא יהיו ענפי האילן מעכבין אותו. ערוך ערך מרדע], ח) לקמן ס., ט) [שם], י) פי' סנהדרין אין יכולין, כ) [צ"ל אחר ד"ה קוצץ], ל) רש"ל, מ) [וע"ע תוס' קידושין כו. ד"ה קרקע],

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא במאי עסקינן. נ"ב תימה דהו"ל להקשות ממשנה י' פ"ג דמעשרות להדיא דאילן העומד עיקרו בחו"ל פטור ממעשר וק"ל: **(ב) שם דהדרי ערבי ובהא קא מיפלגי:** **(ג) שם ושדי התם ובדחלולי בעלמא סגיא קמ"ל:** **(ד) רש"י** ד"ה אוירא וכו' הקרקע הם כשני: **(ה)** ד"ה משקולת חוט האדרכלין שבונין: **(ו)** ד"ה או אסיפא וכו' ת"ק בית השלחין כל האילן: **(ז)** ד"ה מפני אהל וכו' הענפים **המרובים** מאהילין: **(ח)** תוס' ד"ה ובדחלולי וכו' ענפים כולם כנגד המשקולת הס"ד:

מוסף רש"י

טבל וחולין מעורבין זה בזה. אין לך פירי באילן הזה שאין מקצתו מן הארץ שהוא טבל ומקצתו מחו"ל שהוא חולין, לפי שהיניקה מתערבת, ונפקא מינה שאין מעשרין מטבל ודאי עליו, דהוי מן החיוב על הפטור, ולא ממנו על טבל ודאי (גיטין כב.). הגדל בחיוב. מה שבתוך ארץ ישראל (שם). מרחיקין את האילן מן הבור. שהשרשין מתפשטין ונוקבין כותלי הבור ומתלידין את הקרקע והכתלים נופלים (ב"מ קיז:). כ"ה אמה. כך שיעור שהשרשין נמשכין והולכין ומקלקלין את כותלי הבור (לעיל יח.). מלא המרדע. כנגהי (לקמן פב.). אין עושין חלל תחת רשות הרבים. ואע"ג דמקבל עליה כל היזקא דאתי ממחמיה, שאין לנוס של כני אדם ליזוק ולילך לדין על עסקי ממונו, ומפרש ואזיל מה הוא אותו חלל בורות שיחין ומערות (לקמן ס.). רבי אליעזר מתיר. אלא שיכסהו כיסוי חזק כדי שתהא עגלה מהלכת, דר"א אזל בתר השתא ולא חיים לשמא היום ולמחר יכלה הכיסוי ויפול וכי אמרינן כבק"ק (שם). זימנין דמפחית. למתחליע מתוכו יפחות ולאו אדעתיה לעשוך בה"ר ויעבור ויפול (שם).

הדרן עלך לא יחפור

א) נראה דחסר וצ"ל רשב"ג סבר דהגדל בחיוב חייב והגדל בפטור פטור ומשו"ה אמר וכו'. ב) נראה דלכ"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה כיון דמפסיק צונמא אותו הנוטה וכו'. ג) לכאורה נראה דצ"ל ורבין אמר ר"י דלא ס"ל כעולא אלא אחד וכו':

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones